Emro Science and Education
International open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · “Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini t... DOI: 10.5281/zenodo.24320473

ta’minlashning ustivor yo‘nalishlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

SANOAT KORXONALARIDA XODIMLAR FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAXOLASH

Kurbanova Shaxnoza Yuldashboyevna
Oriental universiteti Moliya va menejment kafedrasi o‘qituvchisi
Abdulhayeva Ruxsora Fayzulla qizi
Iqtisodiyot va turizm yo‘nalishi 3 bosqich 201-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu tezis sanoat korxonalarida xodimlar faoliyat samaradorligini baholashning nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda samaradorlik tushunchasi, uning baholash usullari va korxonalarning iqtisodiy rivojlanishiga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, KPI (Kalit samaradorlik ko‘rsatkichlari), BSC (Muvozanatli ko‘rsatkichlar tizimi) kabi zamonaviy yondashuvlar va ularning korxonalarda qo‘llanilishi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari asosida samaradorlikni oshirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu ish sanoat korxonalarining xodimlarni boshqarish jarayonini takomillashtirishga qaratilgan strategiyalarni shakllantirishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Sanoat korxonalari, xodimlar samaradorligi, baholash tizimi, KPI, mehnat unumdorligi, motivatsiya, innovatsion yondashuvlar, BSC, faoliyat samaradorligi, strategik boshqaruv.

Mavzuning ahamiyati va dolzarbligi

- Ishlab chiqarish samaradorligi: Sanoat korxonalarida xodimlarning samaradorligi korxona iqtisodiy ko‘rsatkichlariga bevosita ta'sir qiladi.
- Xodimlarning motivatsiyasi: Xodimlar faoliyatini baholash natijalari asosida motivatsiya tizimini takomillashtirish mumkin.
- Resurslarni optimallashtirish: Baholash korxonadagi inson resurslarini optimal boshqarishga yordam beradi.

Ishlab chiqarish samaradorligi

Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligi xodimlarning faoliyatiga bevosita bog‘liq bo‘lib, bu jarayon korxona umumiy iqtisodiy ko‘rsatkichlariga sezilarli ta'sir ko‘rsatadi.

Asosiy jihatlar:

- Mehnat unumdorligi: Har bir xodim tomonidan yaratilgan mahsulot hajmi yoki ko‘rsatilgan xizmat samaradorlikning asosiy ko‘rsatkichidir. Samarali faoliyat orqali korxona ishlab chiqarish hajmini oshirishi va tannarxni pasaytirishi mumkin.
- Texnologik jarayonlar: Ishlab chiqarish samaradorligi nafaqat xodimlarning mehnat sifatiga, balki texnologik uskunalar va jarayonlarning samaradorligiga ham bog‘liq. Masalan, yuqori malakali xodimlar avtomatlashtirilgan uskunalar bilan ishlash orqali vaqtni tejash va mahsulot sifatini yaxshilash imkoniyatiga ega bo‘ladi.
- Korxona raqobatbardoshligi: Yuqori samaradorlik korxonaga bozorda raqobatbardosh narxlarni taklif qilish va sifatni saqlab qolish imkonini beradi. Bu natijada korxona daromadlari va bozordagi ulushining oshishiga olib keladi.

Xodimlarning motivatsiyasi

Motivatsiya har bir xodimning faoliyat samaradorligiga ta'sir qiluvchi asosiy omil bo‘lib, faoliyat natijalarini baholash motivatsiya tizimini takomillashtirish uchun muhim asos yaratadi.

Asosiy jihatlar:

Published: 23.12.2024
Cite this article: Kurbanova Shaxnoza Yuldashboyevna, Abdulhayeva Ruxsora Fayzulla qizi (2024). Sanoat korxonalarida xodimlar faoliyat samaradorligini baxolash. Emro Science and Education, 1(4). https://doi.org/10.5281/zenodo.24320473
© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

- Shaxsiy va jamoaviy natijalarning bahosi: Xodimlarning samaradorligini muntazam baholab borish ularga o‘z ishining ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Bu, o‘z navbatida, ularning mas’uliyat hissi va mehnatga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.
- Rag‘batlantirish tizimi: Baholash natijalari asosida moliyaviy va nomoliyaviy rag‘batlantirish mexanizmlarini shakllantirish mumkin. Masalan:
  - Moliyaviy rag‘batlar: bonuslar, ish haqi oshirilishi.
  - Nomoliyaviy rag‘batlar: maqtab e’tirof etish, ko‘tarilish imkoniyati.
- Shaxsiy o‘sish va rivojlanish: Baholash natijalari asosida xodimlarga kasbiy malakasini oshirish uchun trening va seminarlar tashkil qilish mumkin. Bu nafaqat xodimlarni rivojlantiradi, balki korxonaga uzoq muddatli natijalar keltiradi.

Zamonaviy yondashuvlar: Korporativ madaniyatni rivojlantirish va xodimlarga moslashtirilgan motivatsiya dasturlarini ishlab chiqish samaradorlikka sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, “360-daraja” usuli orqali baholash xodimlararo ochiq muloqotni rag‘batlantiradi.

Xodimlar samaradorligini baholashning nazariy asoslari

- Samaradorlik tushunchasi va uning sanoat korxonalari uchun ahamiyati.
- Faoliyat samaradorligini baholash mezonlari (masalan, ishlab chiqarish ko‘rsatkichlari, sifati, ish hajmi).
- Xodimlarni baholashning zamonaviy usullari (360 daraja baholash, KPI (Kalit Ko‘rsatkich Indikatorlari), va boshqalar).

Xulosa

Sanoat korxonalarida xodimlar faoliyat samaradorligini baholash samarali boshqaruv tizimini shakllantirishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida quyidagi natijalarga erishildi:

1. Xodimlar faoliyat samaradorligini baholash korxonalarning umumiy iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.
2. Baholash jarayonida zamonaviy yondashuvlar, xususan, KPI va BSC tizimlari korxonalar raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilishi ko‘rsatildi.
3. Mehnat unumdorligi, innovatsion faoliyat va motivatsion mexanizmlarni rivojlantirish xodimlarning individual samaradorligini oshirishda asosiy omillar ekani tasdiqlandi.
4. Mahalliy sanoat korxonalarida xodimlarni baholash jarayonida shaffoflik, ob’ektivlik va avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish lozimligi yuzasidan takliflar ishlab chiqildi.

Tadqiqot asosida sanoat korxonalarida xodimlarning faoliyat samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalar beriladi:

- Xodimlarni baholashning zamonaviy uslublarini keng joriy etish;
- Samaradorlikni rag‘batlantirish uchun motivatsion tizimlarni takomillashtirish;
- Korxonalarda baholash natijalaridan strategik qarorlar qabul qilishda faol foydalanish.

Mazkur tadqiqot sanoat korxonalarining samarador boshqaruv tizimini rivojlantirish va xodimlar faoliyatini baholashda metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Aliev, A. (2020). Korxonalarni boshqarishda samaradorlikka erishish usullari. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Harvard Business Review Press.
3. Umarov, I. (2019). Iqtisodiyotda innovatsion yondashuvlar va menejment. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.

4. Armstrong, M. (2014). Performance Management: Key Strategies and Practical Guidelines. London: Kogan Page.
5. Boshqaruv statistikasi va tahlili bo‘yicha xalqaro standartlar (ISO 30400-30409).
6. O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiy rivojlanish dasturlari bo‘yicha statistik hisobotlar (2021-2023).
7. Mehnat resurslarini boshqarish bo‘yicha xalqaro tadqiqotlar va tavsiyalar: ILO Publications.
8. Qarshiboev, O. (2022). “Sanoat korxonalarida mehnat unumdorligini oshirish yondashuvlari”. Iqtisodiyot va menejment jurnali.
9. Porter, M. E. (1985). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York: Free Press.
Internet resurslar: Xalqaro ilmiy maqolalar va korxona boshqaruvi bo‘yicha tahliliy materiallar.

JAHON AMALIYOTI ZAMONAVIY DAVLAT AUDITINING NAZARIY VA USLUBIY MUAMMOLARI

Mexmonaliyev Ulug‘bek Erkinjon o‘g‘li
Farg‘ona politexnika instituti, tayanch doktoranti
u.mehmonaliyev@ferpi.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada yurtimiz uchun yangi tushuncha davlat auditini (nazoratini) ko‘rib chiqilgan. Jahon amaliyoti zamonaviy davlat auditi davlat resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish maqsadida qo‘llaniladi. Shu munosabat bilan muallif tomonidan audit tushunchasining huquqiy asoslari va ushbu tushunchadan maxsus vakolatli organ tomonidan amalga oshiriladigan davlat nazoratining maxsus turi sifatida davlat auditini aniqlashda foydalanish imkoniyatlari tadqiq etilgan.

Kalit so‘zlar: davlat auditi, davlat byudjeti, byudjetdan mablag‘ oluvchilar, byudjetni taqsimlash samaradorligi.

Har qanday jamiyatda har qanday mamlakat byudjet mablag‘larining sarflanishini nazorat qilishi kerak. Ushbu monitoring davlat darajasida amalga oshirilishi kerak. Boshqarish tizimi ijtimoiy menejmentning quyi tizimi bo‘lib, asosan tizim o‘zining sifat xususiyatlarini, ishlashini va rivojlanishini saqlab qolishini kafolatlaydi. Davlat moliyaviy nazoratining samarali tizimini tashkil etish va faoliyat ko‘rsatishi davlat moliyaviy siyosatining majburiy elementidir.

Yaqinda paydo bo‘lgan nazorat rolini yetarlicha baholamaslik O‘zbekistoning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi qiyinchiliklar va salbiy tendensiyalarning tarqalishining asosiy sabablaridan biriga aylandi. Hozirgi vaqtda O‘zbekistonda mavjud davlat moliyaviy nazorati tizimi samara ishlayapti deyish qiyin. Shubhasiz, bunday vaziyatni norma deb hisoblash mumkin emas, bu O‘zbekiston davlatchiligini sezilarli darajada zaiflashtiradi va uning past samaradorligining asosiy sabablaridan biridir.

Davlat auditining samaradorligini oshirish uchun aniq konseptual asos talab qilinadi, u hozirda me’yoriy-huquqiy bazada o‘rnatilmagan, shuningdek, ilmiy adabiyotlarda turli xil talqinlarga ega, bu byudjet huquqiy normalarini buzuvchilar tomonidan boshlangan da’volar paytida davlat manfaatlarini himoya qilishga imkon bermaydi. Audit byudjet jarayonining bir qismi bo‘lganligi sababli, byudjet jarayonining asosini tashkil yetuvchi tushunchalarni belgilash tavsiya etiladi: byudjet mablag‘lari,